

Tomasz Rozkrut

Papieska Rada ds. Tekstów Prawnych: interpretacja autentyczna kanonów Kodeksu z 1983 roku

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 52/1-2, 115-137

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. TOMASZ ROZKRUT

Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie

PAPIESKA RADA DS. TEKSTÓW PRAWNYCH: INTERPRETACJA AUTENTYCZNA KANONÓW KODEKSU Z 1983 ROKU

Treść: Wprowadzenie. – 1. Papieska Rada ds. Tekstów Prawnych – krótka historia. – 2. Aktualny obraz prawny oraz obszary działalności Rady ds. Tekstów Prawnych. – 3. Interpretacja autentyczna kanonów Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. – 4. Wybrane przykłady nierozwiązanych jeszcze wątpliwości. – Zakończenie.

Wprowadzenie

Obchodzona w całym Kościele łacińskim dwudziesta piąta rocznica promulgacji Kodeksu Prawa Kanonicznego przez papieża Jana Pawła II w 1983 r., spowodowała także zainteresowanie Papieską Radą ds. Tekstów Prawnych oraz jej rolą w interpretacji nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego jak również, w szerszym kontekście, jej kościelnym znaczeniem¹. Jak wskazał podczas sympozjum w Łodzi J. I. Arrieta, Sekretarz Papieskiej Rady ds. Tekstów Prawnych,

¹ Wypada tutaj wymienić dwa referaty: kard. T. B e r t o n e pt. „*La legge canonica e il governo pastorale della Chiesa. Il ruolo del Pontificio Consiglio per i Testi Legislativi*” podczas watykańskiego sympozjum: Pontificio Consiglio per i Testi Legislativi, XXV Anniversario della Promulgazione del Codice di Diritto Canonico, Convegno di Studio, La legge canonica nella vita della Chiesa. Indagine e prospettive, nel segno del recente Magistero Pontificio, Città del Vaticano. Aula del Sinodo dei Vescovi. Giovedì 24 – Venerdì 25 Gennaio 2008 oraz bpa J. I. A r i e t a pt. „*Papieska Rada ds. Tekstów Prawnych*”, który został wygłoszony podczas „Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej w 25-lecie promulgacji Kodeksu Prawa Kanonicznego”, zorganizowanej w Łodzi w dniach 3-4 września 2008 r. Ponadto trzeba wskazać, że w polskiej kanonistyce znajduje się artykuł ks. prof. Jana Dudziaka (1928-2003) dotyczący odpowiedzi Papieskiej Rady ds. Interpretacji Tekstów Prawnych w przedmiocie małżeństwa: J. D u d z i a k, *Odpowiedzi Papieskiej Rady ds. Interpretacji Tekstów Prawnych w przedmiocie małżeństwa*, w: Jus Matrimoniale, 1/6-7/ (1996) 153-168.

jest to instytucja, która podlega ustawicznemu rozwojowi, w szczególności w zakresie swoich kompetencji, co jest widoczne w analizie tekstów prawnych, które określają kompetencje tejże Dykasterii Kurii Rzymskiej. Chcąc syntetycznie ująć rolę tejże instytucji, dobrze będzie zacytować słowa Benedykta XVI, który 25 stycznia 2008 r., przemawiając do uczestników sympozjum z okazji XXV rocznicy promulgacji obowiązującego Kodeksu Prawa Kanonicznego, a zorganizowanego właśnie przez wspomnianą Radę, powiedział, że jej zadaniem jest czuwać, aby ustawodawstwo Kościoła odzwierciedlało jedność i komunie, które są właściwe Kościołowi².

1. Papieska Rada ds. Tekstów Prawnych – krótka historia

Mówiąc na temat, prawie stuletniej, historii prezentowanej instytucji trzeba wymienić następujące dokumenty Biskupów Rzymskich z ubiegłego stulecia:

Benedykt XV swoim m. p. „Cum iuris canonici” z 15 września 1917 r. powołał Papieską Komisję dla autentycznej interpretacji Kodeksu Prawa Kanonicznego, bowiem nieco wcześniej, dnia 27 maja 1917 r., został promulgowany przez niego Kodeks Prawa Kanonicznego, nazywany także Kodeksem pio-benedyktyńskim³.

Komisja ta istniała aż do momentu powołania przez Jana XXIII Papieskiej Komisji dla rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego, która została ustanowiona dnia 28 marca 1963 r. w celu przygotowania, w oparciu o postanowienia Soboru Watykańskiego II, reformy obowiązującego Kodeksu z 1917 r. W praktyce Komisja ta podjęła swoje zadania dopiero po zakończeniu wspomnianego Soboru powszechnego.

Z kolei Paweł VI, dnia 11 lipca 1967 r., powołał Papieską Komisję dla interpretacji Dekretów Soboru Watykańskiego II, której kompetencje zostały rozciągnięte na interpretację sukcesywnych dokumentów wydanych przez Stolicę Apostolską, które pojawiały się jako realizacja postanowień soborowych.

² „Tocca a voi, nel Pontificio Consiglio per i Testi Legislativi, vegliare perché l'attività delle varie istanze chiamate nella Chiesa a dettare norme per i fedeli possano sempre rispettare nel loro insieme l'unità e la comunione che sono proprie della Chiesa”, B e n e d y k t XVI, *Przemówienie z dnia 25 stycznia 2008 r.*, w: *L'Osservatore Romano*, 26 gennaio 2008, s. 4.

³ AAS, 9 (1917) 483-484.

Jan Paweł II swoim m. p. „Recognito Iuris Canonici Codicem” z dnia 2 stycznia 1984 r. ustanowił Papieską Komisję dla interpretacji autentycznej Kodeksu Prawa Kanonicznego („Pontificia Commissio ad Codicem Iuris Canonici Authentice Interpretandum”), której zarezerwowanym zadaniem jest interpretacja kanonów nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego oraz prawa powszechnego Kościoła łacińskiego⁴. Wraz z jej powołaniem do życia przestały istnieć: Papieska Komisja dla rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego oraz Papieska Komisja dla interpretacji Dekretów Soboru Watykańskiego II. Sukcesywna Konstytucja apostolska na temat Kurii Rzymskiej papieża Jana Pawła II „Pastor bonus” z 28 czerwca 1988 r., zmieniła dotychczasową nazwę Dykasterii na Papieską Radę ds. Interpretacji Tekstów Prawnych („Pontificium Consilium de Legum Textibus Interpretandis”) oraz zostały także rozszerzone jej kompetencje. Warto także dodać, że kiedy zakończyła prace Papieska Komisja celem opracowania Kodeksu wschodniego – powołana przez papieża Pawła VI dnia 1 czerwca 1972 r. oraz kiedy został promulgowany dnia 18 października 1990 Kodeks wschodni (*Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*), papież Jan Paweł II zawiesił działalność tejsze Komisji oraz 27 lutego 1991 r. postanowił – na mocy art. 155 konstytucji „Pastor bonus” – że Papieska Rada ds. Tekstów Prawnych jest właściwa do interpretacji wspomnianego Kodeksu wschodniego oraz wszystkich wspólnych ustaw katolickich Kościołów wschodnich⁵.

Konkludując powyższą syntezę historii Papieskiej Rady ds. Tekstów Prawnych, trzeba stwierdzić, że mamy do czynienia z instytucją permanentną w Kościele, której kompetencje były aktualizowane i dostosowywane przez Biskupów Rzymskich do zmieniających się wymogów życia kościelnego. Fundamentem dla pracy tejsze Dykasterii pozostaje zasada eklezjologiczna związana ze strzeżeniem wspólnej dyscypliny całego Kościoła, o której to trosce, przede wszystkim, w odniesieniu do wszystkich biskupów mówi Konstytu-

⁴ EV, t. 8, s. 516-519. „Huic soli Commissioni ius erit canonum Codicis iuris canonici aliarumque ecclesiae latinae legum universalium interpretationem authenticam profertendi nostra auctoritate firmandam, auditis tamen in rebus maioris momenti dicasteriis ad quae res ratione materiae pertinet”, tamże, n. I, s. 518.

⁵ Zob. P. V. P i n t o, *Pontificium Consilium De Legum Textibus Interpretandis*, w: P. V. P i n t o (red.), *Commento alla Pastor Bonus e alle norme sussidiarie della Curia Romana*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2003, s. 223.

cja dogmatyczna o Kościele Soboru Watykańskiego II, kiedy określa relacje zachodzące między Kościołem powszechnym a Kościołami partykularnymi⁶. W tej perspektywie Papieska Rada wspomaga najwyższego Ustawodawcę kościelnego w autentycznej interpretacji prawa, zgodnie z jego wolą, wyrażoną w kan. 16: „w sposób autentyczny ustawy interpretuje prawodawca oraz ten, komu on zlecił władzę autentycznego interpretowania” i różni się ona od interpretacji dokonanej w formie wyroku sądowego lub tej zawartej w pojedynczym akcie administracyjnym⁷. Powyższe zlecenie autentycznego interpretowania prawa powszechnego Kościoła, odbywa się na zasadzie zastępczego uczestniczenia Dykasterii Kurii Rzymskiej we władzy Biskupa Rzymskiego⁸.

2. Aktualny obraz prawny oraz obszary działalności Rady ds. Tekstów Prawnych

Konstytucja apostolska Jana Pawła II na temat Kurii Rzymskiej „*Pastor bonus*” w art. 154-158 określa sposób działania oraz kompetencje Papieskiej Rady ds. Tekstów Prawnych⁹. Ponadto omawiając jej działalność trzeba wymienić Regulamin Generalny Kurii Rzymskiej („*Regolamento Generale della Curia Romana*”) z 1999 r., który reguluje sposób pracy Dykasterii Watykańskich oraz Regulamin własny Papieskiej Rady, który, między innymi, określa metodę pracy Dykasterii stosowaną przy interpretacji powszechnego prawa Kościoła¹⁰.

⁶ KK 23.

⁷ „Interpretacja zaś dokonana w formie wyroku sądowego lub aktu administracyjnego w poszczególnej sprawie, nie ma mocy ustawy i wiąże jedynie osoby oraz dotyczy spraw, dla których została wydana”, KPK, kan. 16 § 3.

⁸ KPK, kan. 131 § 1-2. „*Præter hanc indolem ministerialem, a Concilio Vaticano II character, ut ita dicamus, vicarius Romanæ Curiaë in luce ulterius ponitur, quandoquidem ipsa ut iam diximus, non proprio iure neque proprio marte operatur: potestatem enim a Romano Pontifice acceptam exercet essentiali quadam et nativa cum Ipso necessitudine, quia huiusmodi potestatis proprium est ut agendi studium cum voluntate illius, a quo oritur, semper coniungat, ea quidem ratione ut eiusdem voluntatis fidelem interpretationem, consonantiam, immo quasi æqualitatem præ se ferat atque manifestet, in Ecclesiarum bonum atque in Episcoporum servitium*”, *Pastor bonus*, nr 8.

⁹ Zob. P. V. P i n t o, dz. cyt., s. 223-227.

¹⁰ Zob. J. H e r r a n z, *Il Pontificio Consiglio della Interpretazione dei Testi Legislativi*, w: P. A. B o n n e t, C. G u l l o (red.), *La Curia Romana nella Cost. Ap. «Pastor Bonus»*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1990, s. 480; P. V. P i n t o, dz. cyt., s. 225.

I tak art. 154 „Pastor bonus” określa zasadniczą funkcję Rady: jest nią, przede wszystkim, interpretacja ustaw Kościoła, w szczególności kanonów obydwu Kodeksów: tj. łacińskiego oraz wschodniego¹¹. Sukcesywny art. 155 określa, że pozostaje w kompetencji Rady przedstawiać (czy też proponować) interpretacje autentyczne powszechnych praw Kościoła, po wcześniejszym wysłuchaniu w kwestiach większej wagi Dykasterii Kurii Rzymskiej, właściwych w przedmiocie analizowanej materii, celem ich ostatecznego zatwierdzenia przez Biskupa Rzymskiego¹². Ponadto, zgodnie z art. 156, Papieska Rada pozostaje do dyspozycji innych Dykasterii Rzymskich w celu udzielenia im pomocy, tak aby dekry generalne wykonawcze oraz instrukcje, które mają być przez nie wydane, były zgodne z obowiązującym prawem oraz aby były zredagowane w odpowiedniej formie prawnej¹³. Z kolei art. 157 stanowi, że Radzie winny być przedstawione, w celu kontroli, ze strony właściwego Dykasterium, dekry ogólne instytucji episkopalnych (tj. uchwały synodów partykularnych – zgodnie z kan. 446 oraz dekry ogólne Konferencji Biskupów – zgodnie z kan. 455) w celu ich przejrzania pod kątem prawnym¹⁴. Ponadto Papieska Rada ds. Tekstów Prawnych, na prośbę zainteresowanych, decyduje czy prawo partykularne oraz dekry generalne, wydane przez ustawodawców podporządkowanych najwyższemu Autorytetowi, pozostają w zgodzie z prawami powszechnymi Kościoła – stanowi art. 158¹⁵.

W oparciu o powyższe normy Konstytucji apostołskiej „Pastor bonus” można wyodrębnić następujące obszary działalności Rady:

¹¹ „Consilii munus in legibus Ecclesiae interpretandis praesertim consistit”, Pastor bonus, art. 154.

¹² „Consilio competit Ecclesiae legum universalium interpretationem authenticam pontificia auctoritate firmatam proferre, auditis in rebus maioris momenti Dicasteriis, ad quae res ratione materiae pertinet”, Pastor bonus, art. 155.

¹³ „Hoc Consilium ceteris Romanis Dicasteriis praesto est ad illa iuvanda eo proposito ut decreta generalia exsecutoria et instructiones ab iisdem edendae iuris vigentis praescriptis congruant et recta forma iuridica exarentur”, Pastor bonus, art. 156.

¹⁴ „Eidem insuper subicienda sunt a Dicasterio competenti pro recognitione decreta generalia Episcoporum coetuum ut examinentur ratione habita iuridica”, Pastor bonus, art. 157.

¹⁵ „Iis quorum interest postulantis, decernit utrum leges particulares et generalia decreta, a legislatoribus infra supremam auctoritatem lata, universalibus Ecclesiae legibus consentanea sint necne”, Pastor bonus, art. 158.

1. Zadanie interpretacji autentycznej tekstów prawnych dotyczących całego Kościoła łacińskiego oraz tych, które dotyczą wszystkich katolickich Kościołów wschodnich. Taka interpretacja autentyczna wymaga zatwierdzenia przez Biskupa Rzymskiego, natomiast kiedy nie mamy do czynienia z wątpliwością prawną (*dubium iuris*) ale jedynie z wyjaśnieniem, które stosuje tradycyjne formy interpretacji prawa o których w kan. 17, to w takim wypadku Papieska Rada ds. Tekstów Prawnych jest kompetentna, aby wydać stosowną deklarację lub wyjaśnienie¹⁶. W tym obszarze trzeba także widzieć udzielanie odpowiedzi na różne wątpliwości, które są przedstawiane Papieskiej Radzie, pamiętając, że nie wszystkie z nich są publikowane oficjalnie przez Stolicę Apostolską¹⁷.

¹⁶ „Ustawy kościelne należy rozumieć według własnego znaczenia słów, rozważanego w tekście i kontekście. Jeśli pozostaje ono wątpliwe i niejasne, należy uwzględnić miejsca paralelne, gdy takie są, cel i okoliczności ustawy oraz myśl prawodawcy”, KPK, kan. 17.

¹⁷ Między innymi Papieska Rada ds. Tekstów Prawnych definitywnie rozwiązała naukowy spór dwóch polskich kanonistów: J. Dudziaka oraz R. Sobańskiego, kiedy zrodziła się między nimi publiczna dyskusja czy proboszcz parafii wojskowej może delegować upoważnienie do asystowania przy zawieraniu małżeństwa (zob. R. S o b a ń s k i, *Czy proboszcz parafii wojskowej może delegować upoważnienie do asystowania przy zawieraniu małżeństwa?*, w: Prawo Kanoniczne, 44, nr 1-2 (2001), s. 13-20; J. D u d z i a k, *Asystencja przy zawieraniu małżeństwa w parafii wojskowej (garnizonowej) według konstytucji apostołskiej „Spirituali militum curae”*, w: Polonia Sacra, 6 (24), nr 10/54 (2002), s. 113-131; R. S o b a ń s k i, *Ponownie o proboszczach wojskowych i delegacji upoważnienia do asystencji małżeńskiej*, w: Prawo Kanoniczne, 46, nr 1-2 (2003), s. 31-37). Ponieważ w tej dyskusji wziął udział zmarły 17 listopada 2003 roku ks. prof. dr hab. Jan Dudziak a powstały problem wymagał wciąż jasnego rozwiązania, Rada Naukowa Instytutu Prawa Kanonicznego Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, podziеляjąc stanowisko swojego zmarłego Księdza Profesora, zwróciła się z zapytaniem do Papieskiej Rady ds. Tekstów Prawnych „czy proboszcz personalny, o którym w kan. 1110 KPK, może delegować upoważnienie do asystowania przy zawieraniu małżeństwa?”. W odpowiedzi Papieskiej Rady ds. Tekstów Prawnych z dnia 5 marca 2005 r., podpisanej przez jej ówczesnego przewodniczącego kard. J. Herranz czytamy, że dokładny egzamin wskazanej problematyki wykazał, że nie istnieje prawdziwe *dubium iuris*, które wymagałoby interpretacji autentycznej. Bowiern, ze studium przeprowadzonego przez Dykasterię, nie wydaje się, aby istniały wątpliwości w odpowiedzi *affirmative* na przedstawiony problem. Ze Statutów Polskiego Ordynariatu militarynego wynika jasno, że kapelani wojskowi posiadają prawa i obowiązki równe proboszczom (por. n. 13-14), wśród nich także prawo do delegacji upoważnienia, kapłanom i diakonom, jakie oni sami mają do asystowania przy zawieraniu małżeństw (kan. 1111). Możliwość udzielenia delegacji przez kapelana wojskowego jest potwierdzona także analizą kan. 1110 i 1111, która została zarządzona przez Papieską Radę i zamieszczona w formie syntetycznej w dołączonej *Nocie* („Władza delegowania asystencji przy małżeństwach przez kapelanów wojskowych”). W wyniku przeprowadzonej konsultacji z Kongregacją ds. Biskupów,

2. Zadanie związane z kontrolą oraz ulepszaniem aktów prawnych przygotowywanych przez Dykasterie Kurii Rzymskiej. Jest to pomoc o charakterze techniczno-prawnym wspomnianym Dykasteriom Kurii Rzymskiej. O takiej pomocy mówi także obowiązujący Regulamin Generalny Kurii Rzymskiej w art. 120¹⁸.

3. Ocena z „urzędu” legalności norm, które zostały wydane przez niższego ustawodawcę. Chodzi tutaj o analizę dekretów generalnych Konferencji Biskupów (także statutów poszczególnych Konferencji Biskupów) i statutów synodów partykularnych (tj. plenarnych, o których w kan. 439 i prowincjalnych, o których w kan. 440). Zanim Stolica Apostolska wyda swoje „recognitio”, to wcześniej zapytana przez kompetentną Kongregację (konkretnie na prośbę Kongregacji ds. Biskupów lub Kongregacji ds. Ewangelizacji Narodów) Papieska Rada ds. Tekstów Prawnych wyrazi swoją opinię w przedmiocie zgodności prawa partykularnego z prawem powszechnym Kościoła oraz wypowie się na temat poprawności zastosowanych sformułowań technicznych w ocenianym tekście, w szczególności co, do ich odpowiedniego poziomu terminologicznego oraz merytorycznego.

4. Osąd, na prośbę zainteresowanego, co do zgodności prawa partykularnego wydanego przez ustawodawcę niższego z prawem powszechnym Kościoła. Każdy bowiem ustawodawca kościelny winien zawsze pamiętać o normie kan. 135 § 2, która mówi następująco: „władza ustawodawcza winna być wykonywana w sposób przepisany prawem, ... niższy prawodawca nie może ważnie wydać ustawy przeciwnej wyższemu prawu”. Osąd, co do legalności ustawodawstwa partykularnego pozostaje zatem w kompetencji

kompetentnej w materii, wynika, że taka konkluzja jest potwierdzona przez praktykę. Wspomniana Dykasteria zaznaczyła, że kapelani wojskowi, w granicach terytorium na którym znajduje się Instytucja wojskowa (koszary, lotnisko, baza, szkoła, itd.), wykonują wszystkie uprawnienia proboszczów, włącznie z asystowaniem przy małżeństwach lub delegowaniem takich upoważnień *ad actum* w stosunku do tych osób, które przynależą do ich jurysdykcji i ponadto, wspomniana praktyka, jest uważana za w pełni zgodną z art. V i VII Konstytucji Apostolskiej Jana Pawła II *Spirituali militum curae* z dnia 21 kwietnia 1986 roku. Zob. *Proboszcz parafii wojskowej może delegować upoważnienie do asystowania przy zawieraniu małżeństwa – odpowiedź Papieskiej Rady ds. Tekstów Prawnych*, w: *Polonia Sacra*, 16 (2005) 351-356.

¹⁸ „Su proposta del Congresso, si trasmetteranno al Pontificio Consiglio per l’interpretazione dei Testi Legislativi i dubbi che sorgessero, in diritto, sulla interpretazione delle leggi universali della Chiesa”, Regolamento Generale della Curia Romana (1999), art. 120.

Papieskiej Rady ds. Tekstów Prawnych, ewentualna decyzja Rady o takiej niezgodności będzie miała charakter administracyjny: tekst prawny określony jako niezgodny z prawem powszechnym będzie w ten sposób w *pewnym sensie* anulowany a jego autor zobowiązany do jego korekty¹⁹.

5. Zadania zlecone wg „mandatu specjalnego” przez Biskupa Rzymskiego. W tym obszarze trzeba wymienić instrukcję procesową „*Dignitas connubii*” (Pontificium Consilium de Legum Textibus, *Instructio servanda a tribunalibus dioecesanis et interdioecesanis in pertractandis causis nullitatis matrimonii*, 2005), która została ogłoszona w 2005 r. z wyraźnego polecenia Jana Pawła II²⁰.

6. Trzeba także wymienić inne obszary działalności Papieskiej Rady ds. Tekstów Prawnych. Składają się na nie, między innymi, spotkania z biskupami (którzy np. w czasie wizyty „ad limina Apostolorum” chcą poruszyć i omówić ważne dla nich kwestie, które wchodzą w przedmiot pracy Rady), relacje naukowe z poszczególnymi kanonistami oraz ośrodkami akademickimi i stowarzyszeniami kanonistycznymi, międzynarodowe sympozja naukowe organizowane w Watykanie²¹, oraz specjalistyczne publikacje (w szczególności

¹⁹ P. V. P i n t o, dz. cyt., s. 227.

²⁰ „Jan Paweł II, dnia 26 lutego 1996 r., w swojej roztropności uznał za stosowne powołać Komisję międzydykasterijną w celu opracowania Instrukcji, w oparciu o te same kryteria i tę samą metodę, która została zastosowana do Instrukcji *Provida Mater*, dzięki której sędziowie oraz pracownicy sądów byłiby wspomaganymi w wykonywaniu urzędu o dużym znaczeniu, to znaczy w traktowaniu spraw dotyczących deklaracji nieważności małżeństwa, unikając wspomniane w wykonywaniu osądu, mogą pochodzić choćby tylko ze sposobu w jaki normy tego procesu są zamieszczone w Kodeksie. Pierwszy i drugi schemat tej Instrukcji zostały zredagowane we współpracy zainteresowanych Dykasterii, to znaczy Kongregacji Nauki Wiary, Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej, Trybunału Roty Rzymskiej oraz Papieskiej Rady ds. Tekstów Prawnych; zostały wysłuchane także opinie Konferencji Biskupów. Po przeanalizowaniu pracy wykonanej przez Komisję, Biskup Rzymski, Listem z 4 lutego 2003 r., postanowił, że Papieska Rada ds. Tekstów Prawnych, uwzględniając wspomniane dwa schematy, przygotowuje i opublikuje definitywny tekst Instrukcji, na temat obowiązujących norm w materii”, T. R o z k r u t (red.), *Komentarz do Instrukcji procesowej „Dignitas connubii”*, Sandomierz 2007, s. 20-21.

²¹ Oprócz wspomnianego sympozjum z okazji XXV rocznicy promulgacji Kodeksu Prawa Kanonicznego (zob. przypis nr 1), trzeba także wymienić sympozjum „*Ius et vita in Missione Ecclesiae*” (1993) z okazji dziesięciolecia promulgacji Kodeksu (Pontificium Consilium de Legum Textibus, *Ius in vita et in missione Ecclesiae. Acta Symposii Internationalibus Iuris Canonici occurrente X anniversario promulgationis Codicis Iuris Canonici diebus 19-24 Aprilis 1993 in Civitate Vaticana celebranti*, Libreria Editrice Vaticana 1994), jak także z okazji dwudziestolecia „*Vent’anni di esperienza canonica*

urzędowy periodyk Papieskiej Rady ds. Tekstów Prawnych „Communicationes”) oraz bardzo przydatny oficjalny wykaz źródeł Kodeksu łacińskiego oraz wschodniego²².

Przechodząc do opublikowanych konkretnych owoców pracy Papieskiej Rady ds. Tekstów Prawnych, w okresie minionego dwudziestopięciolecia od promulgacji Kodeksu Prawa Kanonicznego, poza interpretacją autentyczną kanonów Kodeksu, należy wyliczyć:

Dwie deklaracje:

1. Deklaracja na temat celebracji sakramentów przez kapłanów, którzy usiłowali zawrzeć małżeństwo z dnia 19 maja 1997 r.²³. Jest to deklaracja, która odpowiada na pytanie czy jest rzeczą godziwą prosić przez wiernego lub grupę wiernych, w wypadku istnienia słusznej przyczyny, o sprawowanie sakramentów lub sakramentaliów przez duchownego, który usiłował zawrzeć małżeństwo i znajduje się w karze ekskomuniki „*laetae sententiae*” (zob. KPK, kan. 1394 § 1), która jednak nie została zdeklarowana. Powyższe wyjaśnienie dotyczące poprawnej interpretacji kan. 1335 zostało zaaprobowane przez papieża Jana Pawła II dnia 15 maja 1997 r., który polecił, aby opublikowano tę Deklarację.

2. Deklaracja na temat dopuszczenia do komunii św. osób rozwiedzionych oraz sukcesywnie związanych cywilnie z dnia 24 czerwca 2000 r.²⁴. Tekst Deklaracji rozpoczyna się przypomnieniem kan. 915 z Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku. Sukcesywnie napotykamy na stwierdzenie, że w ostatnich latach – niektórzy autorzy na bazie różnych argumentów – utrzymywali, że norma kanonu nie powinna być aplikowana do wiernych rozwiedzionych i zwią-

1983-1993” (Pontificio Consiglio per i Testi Legislativi, *Vent'anni di esperienza canonica 1983-2003. Atti della giornata accademica tenutasi nel XX anniversario della promulgazione del Codice di Diritto Canonico*. Aula del Sinodo in Vaticano 24 gennaio 2003, Libreria Editrice Vaticana 2003).

²² Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Authentice Interpretando, *Codex Iuris Canonici Auctoritate Ioannis Pauli PP. II Promulgatus. Fontium annotatione et Indice analytico-alphabetico auctus*, Libreria Editrice Vaticana 1989; Pontificium Consilium de Legum Textibus Interpretandis, *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium Auctoritate Ioannis Pauli PP. II Promulgatus. Fontium Annotatione Auctus*, Libreria Editrice Vaticana 1995.

²³ Dichiarazione: *Circa la celebrazione dei sacramenti da parte dei sacerdoti che hanno attentato il matrimonio*, w: *Communicationes*, 29 (1997) 17-18.

²⁴ Dichiarazione: *Circa l'ammissibilità alla santa comunione dei divorziati risposati*, w: *Communicationes*, 32 (2000) 159-162.

zanych ponownie związkiem cywilnym. Wobec takiej interpretacji, przeciwnej doktrynie Kodeksu z 1983 roku oraz niezmiennemu nauczaniu Kościoła, które, jak przypomina dokument Dykasterii Kurii Rzymskiej, jest zawarte w Adhortacji apostolskiej Jana Pawła II *Familiaris consortio* (n. 84), Katechizmie Kościoła Katolickiego (n. 1650) oraz w Liście Kongregacji Nauki Wiary *Annus internationalis Familiae* z 1994 roku, Papieska Rada ds. Tekstów Prawnych – w porozumieniu z Kongregacją Nauki Wiary oraz z Kongregacją Kultu Bożego i dyscypliny Sakramentów – wydała stosowny dokument.

Dwa dekrety, które odnoszą się do kompetencji Papieskiej Rady na podstawie art. 158 Konstytucji apostolskiej „*Pastor bonus*”, czyli dotyczą one oceny zgodności prawa partykularnego z prawem powszechnym i udzielają:

1. Odpowiedzi na rekurs przeciwko dekretowi generalnemu, który ustala kontrybut diecezjalny z dnia 8 lutego 2000 r.²⁵.

2. Odpowiedzi na rekurs przeciwko normom diecezjalnym na temat źródła utrzymania duchowieństwa z dnia 29 kwietnia 2000 r.²⁶.

Instrukcję: jedną, wspomnianą już, instrukcję procesową: „*Dignitas connubii*”. Powyższa Instrukcja, przygotowana z polecenia papieża Jana Pawła II wydanego tejże Papieskiej Radzie w dniu 4 lutego 2003 roku, we współpracy z Kongregacjami Nauki Wiary oraz Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów jak również z Najwyższym Trybunałem Sygnatury Apostolskiej i Roty Rzymskiej, została zaaprobowana przez tego samego Papieża dnia 8 listopada 2004 roku, który polecił, aby od dnia publikacji, przez wszystkich których dotyczy, była zachowywana (*Rzym, Papieska Rada ds. Tekstów Prawnych, 25 stycznia 2005 roku, w Święto Nawrócenia św. Pawła Apostoła*).

Dziesięć not wyjaśniających (*nota explicativa*), które dotyczą:

1. Wyjaśnienia na temat wiążącego waloru art. 66 Dyrektorium na temat posługi i życia kapłanów z dnia 22 października 1994 r.²⁷.

²⁵ *Circa un ricorso contro un decreto generale che stabilisce un tributo diocesano*, w: *Communicationes*, 32 (2000) 162-167.

²⁶ *Circa un ricorso contro le norme diocesane per il fondo sostentamento clero*, w: *Communicationes*, 32 (2000) 15-23.

²⁷ *Chiarimenti circa il valore vincolante dell'art. 66 del Direttorio per il ministero e la vita dei presbiteri*, w: *Communicationes*, 27 (1995) 192-194.

2. Ekskomunikacji tych, którzy stają się uczestnikami ruchu abpa M. Lefebvra z dnia 24 sierpnia 1996 r.²⁸.

3. Obowiązku zachowania przez biskupa rezydowania w diecezji (zob. kan. 395 KPK) z dnia 12 września 1996 r.²⁹. Jest to odpowiedź na zapytanie Kongregacji Kurii Rzymskiej, która postawiła trzy pytania, w tym na temat wyjątków przewidzianych przez kan. 395 § 2, w którym czytamy, że biskup oprócz nawiedzenia grobów apostołskich, obowiązkowego uczestnictwa w soborze lub synodzie, w Synodzie Biskupów, w Konferencji Episkopatu, czy też wypełniania jakiegos innego prawnie powierzonego mu obowiązku, poza diecezją może przebywać dla słusznej przyczyny tylko przez miesiąc, bez przerwy lub z przerwami, jeśli jest pewne, że z jego nieobecności nie wyniknie szkoda dla diecezji.

4. Absolucji generalnej bez wcześniejszej spowiedzi indywidualnej (zob. kan. 961 KPK) z dnia 8 listopada 1996 r.³⁰. Jest to odpowiedź na zapytanie legata papieskiego dotyczące poprawnej interpretacji kan. 961.

5. Uczestniczenia na sposób „jakby” (*quasi*) stały Przełożonych Zakonnych w Konferencji Biskupów z dnia 30 listopada 1996 r.³¹. Jest to odpowiedź na zapytanie Kongregacji Watykańskiej, powstałe w związku z „recognitio” statutów Konferencji Biskupów, która prosiła o wyjaśnienie na temat „jakby” (*quasi*) permanentnego udziału przełożonych zakonnych w Konferencji Biskupów.

6. Wypadków, kiedy troska duszpasterska o kilka parafii zostaje powierzona jednemu proboszczowi z dnia 13 listopada 1997 r.³².

7. Funkcji autorytetu kościelnego w relacji do dóbr kościelnych z dnia 12 lutego 2004 r.³³.

²⁸ *Sulla scomunica per scisma in cui incorrono gli aderenti al movimento del Vescovo Marcel Lefebvre*, w: *Communicationes*, 29 (1997) 239-243.

²⁹ *Obbligo del Vescovo di risiedere in diocesi (circa il canone 395 CIC)*, w: *Communicationes*, 28 (1996) 182-186.

³⁰ *Absoluzione generale senza previa confessione individuale*, w: *Communicationes*, 28 (1996) 177-181.

³¹ *La partecipazione in modo quasi-stabile dei Superiori Religiosi alla Conferenza Episcopale*, w: *Communicationes*, 29 (1997) 236-238.

³² *Circa i casi in cui la cura pastorale di più parrocchie è affidata ad un solo parroco*, w: *Communicationes*, 30 (1998) 28-29.

³³ *La funzione dell'autorità ecclesiastica sui beni ecclesiastici*, w: *Communicationes*, 36 (2004) 24-32.

8. Elementów określających przestrzeń odpowiedzialności kanonicznej biskupa diecezjalnego dotyczącej kapłanów inkardynowanych do jego diecezji, którzy sprawują w niej posługę z dnia 12 lutego 2004 r.³⁴.

9. Odpowiedzi na trzy kwestie na temat interpretacji klauzuli «de consensu partium» o której w kan. 1681 KPK z dnia 2 marca 2005 r.³⁵.

10. Natury prawnej oraz zakresu «recognitio» Stolicy Apostolskiej z dnia 28 kwietnia 2006 r.³⁶.

Inne wyjaśnienie Papieskiej Rady, bez klasyfikowania dokumentu (aczkolwiek można przyjąć, że mamy w tym wypadku do czynienia z listem okólnym Dykasterii do Przewodniczących Konferencji Biskupów), na temat aktu formalnego wystąpienia z Kościoła z dnia 13 marca 2006 r.³⁷; dokument ten został zatwierdzony przez papieża Benedykta XVI, który polecił, aby został on przekazany wszystkim Przewodniczącym Konferencji Biskupów.

Wszystkie wyżej wymienione dokumenty zostały podpisane przez Przewodniczącego oraz Sekretarza Papieskiej Rady ds. Tekstów Prawnych, część z nich, jak to zostało zaznaczone, posiada także aprobatę ze strony Biskupa Rzymskiego.

3. Interpretacja autentyczna kanonów Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.

Szczególnym przedmiotem pracy Papieskiej Rady ds. Tekstów Prawnych są interpretacje autentyczne kanonów łacińskich oraz wschodnich. Na temat takiej interpretacji prawa Kościoła mówi, przede wszystkim, Kodeks Prawa Kanonicznego oraz Konstytucja apostołska „Pastor bonus”³⁸; także doktryna kanonistyczna od wie-

³⁴ *Elementi per configurare l'ambito di responsabilità canonica del Vescovo diocesano nei riguardi dei presbiteri incardinati nella propria diocesi e che esercitano nella medesima il loro ministero*, w: *Communicationes* 36 (2004) 33-38.

³⁵ *Risposta a tre questioni circa l'interpretazione della clausola «de consensu partium» del can. 1681 CIC*, w: *Communicationes*, 37 (2005) 107-112.

³⁶ *La natura giuridica e l'estensione della «recognitio» della Santa Sede*, w: *Communicationes*, 38 (2006) 10-17.

³⁷ *Actus formalis defectionis ab Ecclesia catholica*, w: *Communicationes*, 38 (2006) 170-172. Ponadto Papieska Rada ds. Tekstów Prawnych udzieliła dwóch sukcesywnych wyjaśnień do tego dokumentu; są to odpowiedzi na pytania dwóch różnych Konferencji Biskupów: zob. *Communicationes*, 38 (2006) 185-187 i 187-189.

³⁸ KPK, kan. 16, Pastor bonus, art. 154.

ków zajmują się tą problematyką³⁹; ponadto w problematyce trzeba także uwzględnić wskazówki Biskupa Rzymskiego – najwyższego prawodawcy w Kościele, zwłaszcza te dotyczące prawa małżeńskiego i procesowego, które znajdują się w rotalnych przemówieniach Jana Pawła II⁴⁰. Powadze i randze tychże wszystkich interpretacji autentycznych dodatkowy walor daje ich publikacja w Aktach Stolicy Apostolskiej (*Acta Apostolicae Sedis*); związane jest to przede wszystkim z tym, że każda „interpretacja autentyczna, dokonana w formie ustawy, posiada taką samą moc, co ustawa i wymaga pro-

³⁹ Zob. R. J. Castillo Lara, *De iuris canonici authentica interpretatione in actuositate Pontificiae Commissionis adimplenda*, w: *Communications*, 20,2 (1988) 265-287.

⁴⁰ W przemówieniu rotalnym z 26 stycznia 1984 r. Jan Paweł II przypomniał bardzo jasno, że autentyczna interpretacja prawa, która deklaruje jego sens generalny dla całej wspólnoty jest zarezerwowana ustawodawcy, zgodnie ze znaną zasadą, obecną już w prawie dekretalów: «unde ius prodiit, interpretatio quoque procedat», *Ad Praelatos Auditores s. Romanae Rotae coram admissos* (die 26 Ianuarii 1984), w: *AAS*, 76 (1984) 643-649. Natomiast przemawiając do Trybunału Roty Rzymskiej w dniu 29 stycznia 1993 r. Jan Paweł II uważał za stosowne przywołać niektóre zasady hermeneutyczne dotyczące interpretacji prawa kanonicznego. I tak, prawa kościelne mają być, przede wszystkim, rozumiane «secundum propriam verborum significationem in textu et contextu consideratam», z czego wynika, że byłoby czymś arbitralnym, a nawet więcej bo otwarcie nielegalnym i ciężko zawinionym, przypisywanie słowom użytym przez Ustawodawcę ich niewłaściwego znaczenia. Ponadto nie można w interpretacji obowiązującego Kodeksu hipoteczować na temat ewentualnego zerwania z przeszłością, tak jakby ustawodawstwo z 1983 r. było skokiem w rzeczywistość zupełnie nową. Albowiem jak wskazał Jan Paweł II, odwołując się do normy kan. 6 § 2, już sam Ustawodawca pozytywnie uznaje oraz potwierdza kontynuację tradycji kanonicznej, w szczególności tam, gdzie nowe kanony odnoszą się do starego prawa. Od wspomnianych zasad, szczególnie w materii prawa małżeńskiego, nie może się odrywać, bliżej nie sprecyzowana humanizacja prawa kanonicznego. Dlatego też Jan Paweł II podkreślił, że w aplikacji prawa kanonicznego, trzeba pamiętać o poprawnej znajomości ustawodawstwa Kościoła, nie zapominając przy tym, o antropologii chrześcijańskiej. Jako przykład podał, że byłoby dużą raną dla stabilności małżeństwa, a tym samym dla jego świętości, gdyby fakt symulacji małżeńskiej nie byłby konkretyzowany ze strony symulującego, zgodnie z kan. 1101 § 2, przez «actus positivus voluntatis»; czy też, zgodnie z normą kan. 1099, tzw. «error iuris» odnośnie istotnego przymiotu małżeństwa albo jego godności sakramentalnej, nie przyjąłby takiej intensywności, że kondycjonowałby akt woli, powodując tym samym nieważność zgody małżeńskiej. Ponadto również w wypadku «error facti», a szczególnie kiedy mamy do czynienia z «error in persona», o czym mówi kan. 1097 § 1, terminologii zastosowanej przez Ustawodawcę nie można przypisywać znaczenia obcego tradycji kanonicznej; jak również tylko «error in qualitate personae» jedynie wtedy może unieważnić zgodę małżeńską, jeżeli konkretna jakość, nie frywolna i nie banalna, zgodnie z kan. 1097 § 2, «directe et principaliter intendatur», tj. tak jak skutecznie potwierdziła jurysprudencja rotalna: «quando qualitas prae persona intendatur», *Ad Romanae Rotae auditores coram admissos* (die 29 Ianuarii 1993), w: *AAS*, 85 (1993) 1256-1260.

mulgacji; jeśli tylko wyjaśnia słowa ustawy same w sobie pewne, wtedy działa wstecz. Gdy ustawę zawęży lub poszerza albo tłumaczy wątpliwą, nie działa wstecz”⁴¹. Stąd też możemy mówić o interpretacji deklaratywnej, ograniczającej, rozszerzającej lub wyjaśniającej⁴². Warto przy tym i to zaznaczyć, że każda interpretacja prawa posiada zazwyczaj w sobie pewien element twórczy, jakby na zasadzie podobieństwa z interpretacją wiersza czy też symfonii muzycznej przez bardziej lub mniej zdolnego aktora czy dyrygenta. Jest to zatem ważna i niewątpliwie trudna umiejętność, aby umieć, niekiedy po latach, poprawnie odczytać myśl i wolę ustawodawcy, mając na uwadze także dobro wspólnoty dla której norma została promulgowana.

Każda interpretacja autentyczna dokonana przez Papieską Radę ds. Tekstów Prawnych składa się z wprowadzenia, które informuje o zebraniu się Papieskiej Rady (*in plenario coetu*) celem rozpatrzenia istniejącej wątpliwości. Następnie podany jest tytuł analizowanej problematyki (np. *De dispensatione a forma canonica matrimonio*) i następuje sformułowanie wątpliwości prawnej (*dubium iuris*) w formie krótkiego pytania (D. *Utrum ...*), po czym następuje odpowiedź w formie potwierdzającej (R. *Affirmative* bądź *affirmative ad primam partem*) lub negującej (R. *Negative* lub *negative ad prima partem, negative ad utrumque, negative et ad mentem*), w wyjątkowych wypadkach znajduje się dodatkowe dopowiedzenie (np. *et iuxta instructiones a Sedes Apostolica dandas* lub *et ad mentem*). Po każdej dokonanej interpretacji mamy dołączoną informację na temat jej przedstawienia Biskupowi Rzymskiemu i jego decyzji (w następującej formie: *Summus Pontifex Ioannes Paulus in Audientia die 5 iulii 1985 infrascripto impertita, de supradictis decisionibus certior factus, eas publicari iussit* lub *Summus Pontifex Ioannes Paulus II in Audientia die 11 iulii 1992 infrascripto impertita, de supradicta decisione certior factus, eam confirmavit et promulgari iussit*)⁴³. Sukcesywnie następują podpisy Przewodniczącego Papieskiej Rady ds. Tekstów Prawnych oraz jej Sekretarza.

⁴¹ KPK, kan. 16 § 2.

⁴² L. C h i a p p e t t a, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, Napoli 1988, t. 1, s. 35.

⁴³ Biskup Rzymski może zadecydować, aby jakiejś odpowiedzi nie upubliczniać, ze względu na jej zawartość (np. ze względu na jej partykularny charakter) bądź ze względu na jej adresata.

Klasyfikując dotychczasowe interpretacje autentyczne ze względu na problematykę i chronologię poszczególnych Ksiąg Kodeksu Jana Pawła II, trzeba stwierdzić, że przedstawiają się one następująco i dotyczą:

- trzy – kanonów z „Norm Ogólnych” czyli Księgi I (kan. 87 § 1; 119, n. 1; 127 § 1);
- dziewięć – kanonów z „Ludu Bożego” czyli Księgi II (kan. 230 § 2; 299 § 3 (zob. kan. 1737); 346 § 1 i 402 § 1; 434 i 452; 455 § 1; 502 § 1; 509 § 1; 684 § 3; 700);
- dwie – kanonów z „Nauczycielskiego Zadania Kościoła” czyli Księgi III (kan. 767 § 1; 830 § 3);
- pięć – kanonów z „Uświęcającego Zadania Kościoła” czyli Księgi IV (kan. 910 § 2 (zob. kan. 230 § 3); 917; 951 § 1; 964 § 2; 1103);
- jedna – kanonu z „Dóbr Doczesnych Kościoła” czyli Księgi V (kan. 1263);
- dwie – kanonów z „Sankcji w Kościele” czyli Księgi VI (kan. 1367 wraz ze wschodnim kan. 1442; 1398);
- cztery – kanonów z „Procesów” czyli Księgi VII (kan. 1522 i 1525; 1673, n. 3; 1686; 1737 (zob. kan. 299 § 3)).
- ponadto jedna interpretacja dotyczy głosu czynnego i biernego we własnym instytucie zakonnika wyniesionego do godności biskupiej a jedna interpretacja związana jest z podjęciem urzędu Prałata Audytora Trybunału Roty Rzymskiej przez zakonnika.

Tematyka powyższych interpretacji, w oparciu o rozwiązana wątpliwość prawną, pozwala na następujące stwierdzenia (wg kolejności chronologicznej kanonów łacińskich):

1. Biskup diecezjalny, na podstawie kan. 87 § 1, nie może poza nagłym wypadkiem niebezpieczeństwa śmierci, dyspensować dwóch katolików od formy kanonicznej⁴⁴.
2. Przy kanonicznym wyborze, według normy kan. 119, n. 1, nie jest wymagana w trzecim głosowaniu większość absolutna; wystarczy, poza wyjątkiem równej ilości głosów, większość względna⁴⁵.

⁴⁴ D. Utrum extra casum urgentis mortis periculi Episcopus dioecesanus, ad normam can. 87, § 1, dispensare valeat a forma canonica in matrimonio duorum catholicorum. R. Negative, w: AAS, 77 (1985) 771.

⁴⁵ D. Utrum in electionibus, ad normam can. 119, 1° peragendis, adhuc requiratur in tertio scrutinio maioritas absoluta suffragiorum eorum qui sunt praesentes, an, ex-

3. Przełożony, który potrzebuje do podjęcia decyzji zgody lub rady jakiegoś kolegium lub zespołu osób zgodnie z normą kan. 127 § 1, nie może głosować nad zaproponowanym przez siebie wnioskiem⁴⁶.
4. Zgodnie z zarządzeniami wydanymi przez Stolicę Apostolską, do posług liturgicznych wykonywanych przez wiernych świeckich, tak przez mężczyzn jak i przez kobiety, zgodnie z kan. 230 § 2, należy zaliczyć także posługiwanie przy ołtarzu, zgodnie z instrukcjami wydanymi przez Stolicę Apostolską⁴⁷.
5. Grupa wiernych pozbawiona osobowości prawnej oraz pozbawiona uznania prawnego, o którym w kan. 299 § 3, jako zespół nie posiada uprawnienia do złożenia rekursu hierarchicznego przeciwko dekretowi biskupa diecezjalnego ale jako poszczególni wierni, działający pojedynczo lub w połączeniu, o ile rzeczywiście doznali krzywdy; jego ocena pozostaje w kompetencji właściwego sędziego⁴⁸.
6. Biskupi emeryci, o których mówi kan. 402 § 1, mogą zostać wybrani przez Konferencję Biskupów, zgodnie z kan. 346 § 1, na członków Synodu Biskupów⁴⁹.
7. Biskup pomocniczy nie może pełnić funkcji przewodniczącego (lub zastępcy przewodniczącego) Konferencji Biskupów, także tych regionalnych, o których w kan. 434⁵⁰.

cepto casu paritatis, maioritas relativa sufficiat. R. Negative ad primam partem; affirmative ad secundam, w: AAS, 82 (1990) 845.

⁴⁶ D. Utrum cum iure statuatur ad actus ponendos Superiorem indigere consensu alicuius Collegii vel personarum coetus, ad normam can. 127, § 1, ipse Superior ius habeat ferendi suffragium cum aliis, saltem ad paritatem suffragiorum dirimendam. R. Negative, w: AAS, 77 (1985) 771.

⁴⁷ D. Utrum inter munera liturgica quibus laici, sive viri sive mulieres, iuxta CIC can. 230, § 2 fungi possunt, adnumerari etiam possit servitium ad altare. R. Affirmative et iuxta instructiones a Sede Apostolica dandas, w: AAS, 86 (1994) 541-542.

⁴⁸ D. Utrum christifidelium coetus, personalitatis iuridicae, immo et recognitionis de qua in can. 299, § 3, expers, legitimationem activam habeat ad recursum hierarchicum proponendum adversus decretum proprii Episcopi dioecesanii. R. Negative, qua coetus; affirmative, qua singuli christifideles, sive singillatim sive coniunctim agentes, dummodo revera gravamen passi sint. In aestimatione autem huius gravaminis, iudex congrua discretionalitate gaudeat oportet, w: AAS, 80 (1988) 1818.

⁴⁹ D. Utrum, Episcopi emeriti, de quibus in can. 402, § 1, ab Episcoporum Conferentia eligi possint, iuxta can. 346, § 1 praescriptum, uti Synodi Episcoporum sodales. R. Affirmative, w: AAS, 83 (1991) 1093.

⁵⁰ D. Utrum Episcopus auxiliarius munere Praesidis (aut Pro-Praesidis) in Episcoporum conferentiis fungi possit. Utrum id possit in conventibus Episcoporum regionis

8. Przez „dekrety ogólne”, o których w kan. 455 § 1, które może wydawać Konferencja Biskupów, należy rozumieć także dekrety wykonawcze, o których w kan. 31-33⁵¹.
9. Zgodnie z normą kan. 502, § 1, członek kolegium konsultorów, który przestaje być członkiem rady kapłańskiej, nie przestaje pełnić zadania konsultora⁵². Natomiast w czasie wyznaczonej przez Kodeks kadencji pięcioletniej, jeżeli jakiś konsultor przestanie wykonywać swoje obowiązki, to biskup nie musi w jego miejsce wyznaczać nowego, chyba, że liczba konsultorów będzie mniejsza niż sześć osób, której to minimalnej liczby domaga się kan. 502 § 1⁵³.
10. Wybranie przewodniczącego kapituły nie musi koniecznie dokonać się przez wybór mocą kan. 509 § 1⁵⁴.
11. Przez zakonnika, o którym w kan. 684 § 3, należy rozumieć tak zakonnika po ślubach wieczystych, jak i zakonnika po ślubach czasowych⁵⁵.
12. Dekret wydalający wydany przez najwyższego Przełożonego według kan. 700, ma być podany do wiadomości wydanego dopiero po zatwierdzeniu przez Stolicę Apostolską⁵⁶. Natomiast właściwym autorytetem do przyjęcia rekursu od dekretu wydalającego będzie Kongregacja dla Zakonów oraz In-

ecclesiasticae, de quibus in can. 434. R. Negative ad utrumque, w: AAS, 81 (1989) 388.

⁵¹ D. Utrum sub locutione «decreta generalia» de qua in can. 455, § 1, veniant etiam decreta generalia executoria de quibus in cann. 31-33. R. Affirmative, w: AAS, 77 (1985) 771.

⁵² D. Utrum, ad normam can. 502, § 1, membrum Collegii Consultorum quod desinit esse membrum Consilii Presbyteralis remaneat in suo munere consultoris. R. Affirmative, w: AAS, 76 (1984) 746-747.

⁵³ D. Utrum perdurante quinquennio, si quis consultor a munere cesset, Episcopus dioecesanus alium in eius loco nominare debeat. R. Negative et ad mentem. Mens autem est ut obligatio alium consultorem nominandi adest tantummodo si deficiat numerus minimus in can. 502, § 1 requisitus, w: AAS, 76 (1984) 746-747.

⁵⁴ D. Utrum praesidis electio imponatur in canonicorum capitulis vi can. 509, § 1. R. Negative, w: AAS, 81 (1989) 991.

⁵⁵ D. Utrum verbo „religiosus”, de quo in can. 684, § 3, intelligatur tantum religiosus a votis perpetuis an etiam religiosus a votis temporariis. R. Negative ad primum, affirmative ad secundum, w: AAS, 80 (1988) 1818.

⁵⁶ D. Utrum decretum dimissionis iuxta can. 700 CIC a Moderatore supremo prolatum dimisso notificandum sit ante Sanctae Sedis confirmationem, aut post eiusdem confirmationem. R. Negative ad primam partem; affirmative ad alteram, w: AAS, 78 (1986) 1323-1324.

- stytutów Świeckich, która tenże dekret zatwierdziła, nie zaś Najwyższy Trybunał Sygnatury Apostolskiej⁵⁷.
13. Zakonnik, który został mianowany biskupem nie posiada we własnym instytucie ani głosu czynnego ani biernego⁵⁸.
 14. Przy zachowaniu tego, co jest konieczne dla wykonywania urzędu, zakonnicy mianowani Prałatami Audytorami Roty Rzymskiej, nie są wyłączeni spod władzy ordynariusza zakonnego ani spod obowiązków, które wynikają ze złożonej profesji zakonnej⁵⁹.
 15. Biskup diecezjalny nie może dyspensować od przepisu kan. 767 § 1, który rezerwuje głoszenie homilii kapłanowi lub diakonowi⁶⁰.
 16. Zezwolenie na wydanie publikacji, o którym w kan. 830 § 3, ma być w niej umieszczone, wraz z podaniem nazwiska udzielającego zezwolenia, dnia oraz miejsca jego wydania⁶¹.
 17. Nadzwyczajny szafarz komunii świętej, wyznaczony na podstawie kan. 910 § 2 i 230 § 3, nie powinien sprawować swojej funkcji, jeżeli w kościele, znajdowałoby się szafarze zwyczajni, którzy nie sprawując celebracji eucharystycznej, nie byłiby w jakiś sposób przeszkodzeni⁶².
 18. Zgodnie z normą kan. 917 tego samego dnia Najświętszą Eucharystią można przyjąć dwukrotnie⁶³.

⁵⁷ D. *Utrum auctoritas competens ad recipiendum recursum in suspensivo contra sodalis dimissionem sit Congregatio pro Religiosis et Institutis Saecularibus, quae decretum confirmavit, aut Supremum Signaturae Apostolicae Tribunal.* R. Affirmative ad primam partem; negative ad alteram, w: AAS, 78 (1986) 1323-1324.

⁵⁸ D. *Utrum Episcopus religiosus gaudeat in proprio instituto voce activa et passiva.* R. Negative, w: AAS, 78 (1986) 1323-1324.

⁵⁹ D. *Utrum religiosi, Romanae Rotae Praelati Auditores nominati, exempti habendi sint ab Ordinario religioso et ab obligationibus, quae e professione religiosa promanant, ad instar religiosorum ad Episcopatum vectorum.* R. Negative ad utrumque, salvis iis quae ad exercitium proprii officii spectant, w: AAS, 80 (1988) 1819.

⁶⁰ D. *Utrum Episcopus dioecesanus dispensare valeat a praescripto can. 767, § 1, quo sacerdoti aut diacono homilia reservatur.* R. Negative, w: AAS, 80 (1988) 1818.

⁶¹ D. *Utrum licentia, de quo in can. 830, § 3, imprimendo sit in libris typis editis, indicatis nomine concedentis, die et loco concessionis.* R. Affirmative, w: AAS, 80 (1988) 1818.

⁶² D. *Utrum minister extraordinarius sacrae communionis, ad normam cann. 910, § 2 et 230, § 3 deputatus, suum munus suppletorium exercere possit etiam cum praesentes sint in ecclesia, etsi ad celebrationem eucharisticam non participantes, ministri ordinarii qui non sint quoquo modo impediti.* R. Negative, w: AAS, 80 (1988) 1373.

⁶³ D. *Utrum, ad normam can. 917, fideles qui Sanctissimam Eucharistiam iam re-*

19. Przez ordynariusza, o którym w kan. 951 § 1, należy rozumieć własnego ordynariusza celebransa odprawiającego Mszę św. więcej razy w tym samym dniu, chyba, że mamy do czynienia z proboszczem i wikariuszami dla których przez ordynariusza rozumie się ordynariusza miejsca⁶⁴.
20. Zgodnie z przepisem kan. 964 § 2 święty szafarz, mimo zaistnienia słusznej przyczyny oraz z wyłączeniem wypadku koniecznego, także w wypadku kiedy penitent prosi przeciwnie, słusznie decyduje, aby spowiedź święta została wysłuchana w konfesjonale zaopatrzonym w kratę⁶⁵.
21. Wada zgody małżeńskiej, o której w kan. 1103 (czyli przymus lub bojaźń) może być stosowana także względem małżeństw niekatolików⁶⁶.
22. Słowa «*personis iuridicis publicis suo regimini subiectis*» (czyli „publiczne osoby prawne podległe jego władzy”), które znajdują się w kan. 1263 nie obejmują zewnętrznych szkół i instytucji zakonnych na prawie papieskim⁶⁷.
23. Według kan. 1367 z KPK oraz 1442 KKKW, przez słowo „*abicerere*” należy rozumieć jakiegokolwiek działanie świadome i ciężko wykraczające przeciwko Najświętszej Eucharystii⁶⁸. Interpretacja ta jest wspólna dla Kodeksu łacińskiego oraz wschodniego.

cepit, possit eam eadem die suscipere altera tantum vice, an quoties eucharisticam celebrationem participat. R. Affirmative ad primum; negative ad secundum, w: AAS, 76 (1984) 746-747.

⁶⁴ D. Utrum Ordinarius de quo in can. 951, § 1 intelligendus sit Ordinarius loci in quo Missa celebratur, an Ordinarius proprius celebrantis. R. Negative ad primam partem; affirmative ad secundam, nisi de parochis et vicariis paroecialibus, pro quibus Ordinarius intelligitur Ordinarius loci, agatur, w: AAS, 79 (1987) 1132.

⁶⁵ D. Utrum attento praescripto can. 964 § 2, sacramenti minister, iusta de causa et excluso casu necessitatis, legitime decernere valeat, etiamsi poenitens forte aliud postulet ut confessio sacramentalis excipiatur in sede confessionali crate fixa instructa. R. Affirmative, w: AAS, 90 (1998) 711.

⁶⁶ D. Utrum vitium consensus de quo in can. 1103 matrimoniis non catholicarum applicari possit. R. Positive, w: AAS, 79 (1987) 1132.

⁶⁷ D. Utrum sub verbis can. 1263 «*personis iuridicis publicis suo regimini subiectis*» comprehendatur quoque scholae externae institutorum religiosorum iuris pontificii. R. Negative, w: AAS, 81 (1989) 991.

⁶⁸ D. Utrum in can. 1367 CIC et 1442 CCEO verbum «*abicerere*» intelligatur tantum ut actus proiciendi necne. R. Negative et ad mentem. Mens est quamlibet actionem Sacras Species voluntarie et graviter despicientem censendam esse inclusam in verbo «*abicerere*», w: AAS, 91 (1999) 918.

24. Przez aborcję, o której w kan. 1398, należy rozumieć nie tylko usunięcie płodu niedojrzałego ale także zabicie tego samego płodu, które jest spowodowane w jakikolwiek sposób i w każdym czasie od chwili poczęcia⁶⁹.
25. Instancja zakończona przez umorzenie lub przez zrzeczenie się, może być na nowo wprowadzona lub kontynuowana tak w dotychczasowym sądzie, jak każdym innym właściwym w momencie jej wznowienia⁷⁰.
26. Przez wikariusza sądowego, którego zgoda jest wymagana według normy kan. 1673, n. 3 należy rozumieć wikariusza sądowego diecezji, w której strona pozwana posiada stałe zamieszkanie, natomiast kiedy go brak, wymagana jest zgoda biskupa⁷¹.
27. Do stwierdzenia stanu wolnego, tych którzy są zobowiązani do kanonicznej formy a usiłowali zawrzeć małżeństwo przed urzędnikiem cywilnym lub ministrem akatolickim, wystarczające jest przeprowadzenie badania przedmałżeńskiego, o którym w kan. 1066-1067 i nie jest konieczne przeprowadzenie procesu dokumentalnego, o którym w kan. 1686⁷².

4. Wybrane przykłady nierozwiązanych jeszcze wątpliwości

Naturalnie nie wszystkie wątpliwości związane z obecnym Kodeksem Prawa Kanonicznego są już kompetentnie rozwiązane.

⁶⁹ D. *Utrum abortus, de quo in can. 1398, intelligatur tantum de eiectione fetus imaturi, an etiam de eiusdem fetus occisione quocumque modo et quocumque tempore a momento conceptionis procuretur.* R. Negative ad primam partem; affirmative ad secundam, w: AAS, 80 (1988) 1818.

⁷⁰ D. *Utrum finita instantia per peremptionem vel per renuntiationem, si quis velit causa denuo introducere vel prosequi, ea resumi debeat apud forum quo primum pertractata est, an introduci possit apud aliud tribunal iure competens tempore resumptionis.* R. Negative ad primam partem; affirmative ad alteram, w: AAS, 78 (1986) 1324.

⁷¹ D. *Utrum Vicarius iudicialis, cuius consensus requiritur ad normam can. 1673, n. 3, sit Vicarius iudicialis dioecesis in qua domicilium habet pars conventa an tribunalis interdioecesanii.* R. Negative ad primum et ad mentem. Mens autem est: si in casu particulari deficiat vicarius iudicialis dioecesanus requiritur consensus episcopi, w: AAS, 78 (1986) 1323-1324.

⁷² D. *Utrum ad comprobandum statum liberum eorum qui, etsi ad canonicam formam adstricti, matrimonium attentarunt coram civili officiali aut ministro acatholico, necessarium requiratur processus documentalis de quo in can. 1686, an sufficiat investigatio praematrimonialis ad normam cann. 1066-1067.* R. Negative ad primum; affirmative ad secundum, w: AAS, 76 (1984) 746-747.

Rozwijające się kościelne życie stawia nowe pytania, niektóre z nich rozwiązują się wraz z upływem czasu, ale nie wszystkie⁷³. Dla przykładu łaciński kan. 1404 stanowi, że „Prima Sedes a nemine iudicatur”. Niektórzy z komentatorów wskazywali, że może rodzić się wątpliwość czy chodzi wyłącznie o osobę Biskupa Rzymskiego czy też w sensie szerszym należałoby rozumieć także ewentualnie pod tak użytym sformułowaniem „Prima Sedes” Stolicę Apostolską. Z pomocą przyszedł Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich, który nie pozostawia w tej materii żadnej wątpliwości i stanowi precyzyjnie w kan. 1058: „Romanus Pontifex a nemine

⁷³ Przykładowo kan. 467 stanowi, że biskup diecezjalny ma obowiązek podać do wiadomości treść deklaracji i dekretów swojego synodu diecezjalnego metropolicie oraz Konferencji Episkopatu. Można domniemywać, że taka decyzja powszechnego Ustawodawcy koresponduje z normą kan. 436 § 1, n. 1, który zobowiązuje metropolite, aby czuwał w diecezjach sufragalnych nad właściwym zachowaniem wiary i dyscypliny kościelnej; w ten sposób metropolita spełniałby także funkcję kontrolną nad treścią uchwał zakończonego synodu diecezjalnego. Ale rodzi się w tym kontekście pytanie: kto skontroluje synod diecezjalny zwołany przez metropolitę. Na postawione pytanie nie udziela odpowiedzi także instrukcja Stolicy Apostolskiej o synodach diecezjalnych: „De Synodis diocesis agendis” z 1997 r., która dodaje, że wspomniana komunikacja o której w kan. 467 ma służyć komunii biskupów oraz harmonii normatywnej w Kościołach partykularnych tego samego obszaru geograficznego. Nowością instrukcji jest tylko zobowiązanie biskupa do przesłania dokumentacji synodalnej do Kongregacji ds. Biskupów lub Ewangelizacji Narodów ale jedynie w celu ich poznania a nie kontroli. Z kolei M. Wróbel zauważył inną wątpliwość: „czy zatem – gdy na forum cywilnym zostanie rozwiązany stosunek przysposobienia – to na forum kościelnym wciąż stosunek przysposobienia istnieje. Wiąże się to bezpośrednio z istnieniem bądź nieistnieniem przeszkody pokrewieństwa prawnego przy zawarciu małżeństwa. W tym względzie opinie kanonistów są podzielone. Jedni twierdzą, że przeszkodą do zawarcia małżeństwa jest tylko stosunek przysposobienia istniejący w chwili zawierania małżeństwa kościelnego. Prawo bowiem w kanonie 1094 Kodeksu prawa kanonicznego stanowi, że nie mogą ważne zawrzeć małżeństwa ze sobą ci, którzy są związani pokrewieństwem prawnym powstałym z adopcji w linii prostej lub w drugim stopniu linii bocznej. Inni natomiast stoją na stanowisku, że nie wystarczy rozwiązanie przysposobienia na forum cywilnym, ale w takich sytuacjach potrzebna jest dyspensa kompetentnej władzy kościelnej. Władza bowiem państwowa uwalnia od swego prawa a nie od kanonicznego. W prawie kanonicznym – wedle tej opinii – tylko powstanie adopcji jest uzależnione od prawa cywilnego, nic natomiast nie ma na temat ustania tej przeszkody” (M. Wróbel, *Przysposobienie w prawie polskim a adopcja w prawie kanonicznym*, w: T. R o z - k r u t (red.), *Urzędy sądowe – władza i służba*, Materiały z ogólnopolskiego spotkania pracowników sądownictwa kościelnego w Gródku nad Dunajcem w dniach 11-12 października 2004 roku, Tarnów 2005, s. 148 n). Wydaje się, że także warto byłoby postawić pytanie, czy coraz częstsze obniżanie wieku emerytalnego dla proboszczów, który został w Kodeksie ustalony na ukończony siedemdziesiąty piąty rok życia (kan. 538 § 3) nie stoi w sprzeczności z normą kan. 135 § 2?

iudicatur”⁷⁴. Można powiedzieć, posługując się oryginalnym sformułowaniem papieża Jana Pawła II, że zrodzona wątpliwość została rozwiązana w ramach współczesnego *Corpus Iuris Canonici*⁷⁵.

Zakończenie

Papieska Rada ds. Tekstów Prawnych stoi na straży wspólnego porządku prawnego Kościoła powszechnego, można powiedzieć, że jest to jej pierwsze zadanie w Kościele a jednocześnie przyczynia się w ten sposób do umocnienia teologicznej podstawy swojego funkcjonowania czyli kościelnej komunii wyrażającej się w jednakowym stosowaniu prawa powszechnego. Swoimi wypowiedziami, w różnej formie (nie tylko interpretacjami autentycznymi) ta ważna Dykasteria Kurii Rzymskiej znacząco przyczynia się do doskonalenia prawa kanonicznego, przede wszystkim, przez dostosowywanie istniejących norm prawnych do konkretnych sytuacji. Równocześnie w ten sposób kształtowane jest życie Kościoła i budowana jest jego jedność, wyrażająca się tym samym powszechnym porządkiem prawnym. Działalność Papieskiej Rady ds. Tekstów Prawnych uświadamia, że prawo w Kościele to żywa i dynamiczna rzeczywistość; prawo to ciągle wymaga także właściwego interpretowania oraz uaktualniania.

Pontificio Consiglio per l'Interpretazione dei Testi Legislativi: l'interpretazione autentica dei canoni del Codice di 1983

Dopo il breve cenno storico del Pontificio Consiglio per l'Interpretazione dei Testi Legislativi, che parte dal motu proprio „Cum iuris canonici” (1917) di Benedetto XV fino alla Costituzione apostolica „Pastor bonus” (1988) di Giovanni Paolo II, vengono presentate le competenze del Dicastero secondo art. 154-158 della „Pastor bonus” (funzione interpretativa, aiuto tecnico-giuridico agli altri Dicasteri della Curia Romana, esame dei decreti generali degli organismi

⁷⁴ Zob. z. Grochowski, *Il Romano Pontefice come giudice supremo nella Chiesa*, w: *Ius Ecclesiae*, 7 (1995) 40.

⁷⁵ Podczas prezentacji Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich, dnia 26 października 1990 r., w czasie obrad XXVIII Zebrania Generalnego Synodu Biskupów, Jan Paweł II, wskazał na fakt, że z chwilą jego promulgacji możemy mówić o istnieniu współczesnego *Corpus Iuris Canonici*, składającego się z Kodeksu łacińskiego, z Kodeksu wschodniego oraz z Konstytucji apostolskiej o Kurii Rzymskiej *Pastor Bonus* z 1988 r.; wskazał także na pozytywne wypływające ze wspólnego analizowania dwóch Kodeksów Kościoła. *Allocutio Summi Pontificis occasione praesentationis Codicis Canonum Ecclesiarum Orientalium in XXVIII Congregatione generali Synodus Episcoporum habita*. *Communicationes*, 22 (1990) 208.

episcopali, giudizio di conformità delle leggi particolari e dei decreti emanati dai legislatori inferiori con le leggi universali della Chiesa) e anche le sue altre attività nella Chiesa (incontri con vescovi, rapporti con istituzioni scientifiche, simposi, pubblicazioni, etc.). Successivamente vengono presentate: dichiarazioni, note esplicative, istruzione „Dignitas connubii”, ma specialmente interpretazioni autentiche dei canoni del Codice di Giovanni Paolo II, sistemate secondo i libri del CIC del 1983, ricordando, che ogni interpretazione della legge ha sempre una componente di creazione. Alla fine vengono convocati eventuali alcuni casi, dove sembra che la legge non sia chiara o sarebbe bene domandare il Pontificio Consiglio per l'Interpretazione dei Testi Legislativi sulla conformità della legge particolare con la legge universale.